

สรุปและขอเสนอแนะ

ผลการศึกษาวิเคราะห์ลักษณะการรับของใหม่คานเกษตรกรรม ๓ เรื่องในหมู่บ้านตัวอย่างของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พอจะกล่าวโดยสรุป* ให้เห็นอย่างชัดเจน ๓ ประการด้วยกันคือ

ประการแรก โดยส่วนรวมของหมู่บ้านตัวอย่างทั้ง ๓ แห่ง มีการเปลี่ยนแปลงคานการลงทุนในไรนา (Farm Inputs) ผลผลิตของไรนา (Farm Outputs) และเทคนิควิธีการทำนา (Farm Techniques) ในลักษณะที่แตกต่างกันและคล้ายคลึงกัน โดยมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องของอยู่หลายประการ ตามที่ได้ศึกษาไว้ ดังนี้

ระดับอายุ ชาวนาวัยสูงอายุ เปลี่ยนแปลงคานการลงทุนมากกว่าชาวนาวัยหนุ่ม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการลงทุนในไรนา ต้องใช้เงินทุนและประสบการณ์มาก ชาวนาวัยหนุ่มเป็นวัยที่กำลังสร้างตัว อาจขาดหลักทรัพย์และประสบการณ์จึงมีการเปลี่ยนแปลงน้อย ตรงกันข้ามกับเรื่องผลผลิตของไรนา และคานเทคนิควิธีการทำนา ชาวนาวัยหนุ่ม มีการเปลี่ยนแปลงต้องการผลิตข้าวไวขาย มากกว่าชาวนาวัยสูงอายุ เช่นเกี่ยวกับการใช้เทคนิคการทำนา เพื่อทุนแรงงานและประหยัดเวลา ชาวนาวัยหนุ่มจะเปลี่ยนแปลงสูงกว่าชาวนาวัยสูงอายุ

ระดับการศึกษา มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงเรื่องการลงทุนในไรนา และคานผลผลิตของไรนา กล่าวคือ ชาวนาที่มีระดับการศึกษาสูงเปลี่ยนแปลงสูงกว่าชาวนาที่มีการศึกษาคำ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ชาวนาที่มีการศึกษาสูงสามารถเข้าใจสิ่งใหม่ ๆ ต้องการเพิ่มผลผลิตเพื่อขายนำเงินมาใช้จ่ายซื้อสินค้าและบริการ ส่งเสริมเลื่อนฐานะในสังคมของตนให้สูงขึ้นมากกว่าชาวนาที่มีการศึกษาคำ แต่คานเทคนิควิธีการทำนา ไม่ปรากฏความแตกต่างในเรื่องการศึกษาคือ ทุกะดับการศึกษาที่มีการเปลี่ยนแปลงใกล้เคียงกันหมด

ขนาดครัวเรือน ครัวเรือนขนาดใหญ่มีการเปลี่ยนแปลงการลงทุนในไรนามากกว่าครัวเรือนขนาดเล็ก อาจเป็นเพราะว่า ครัวเรือนขนาดใหญ่ มีสมาชิกมาเป็นภาระต่อการ

* ดูตารางสรุป บทที่ ๔ หน้า ๘๗, ๑๑๑, ๑๓๕

ทำมาหากิน ซึ่งต้องมีการลงทุนเพื่อเพิ่มผลผลิตให้มากขึ้น แต่สำหรับคานผลผลิตของไรนา และการเปลี่ยนแปลงคานเทคนิควิธีการทำนา ครวั เรือนขนาดเล็กมีการเปลี่ยนแปลงมากที่สุด อาจเนื่องจากบริโภคน้อย มีชาวเหลือชายมาก และมีการใช้เทคนิควิธีการทำนาสมัยใหม่ช่วย ทำนามากกว่าชาวนาสูงอายุ ซึ่งมีสมาชิกที่จะช่วยทำนาได้น้อยจำนวนมากกว่า

สมาชิกแรงงาน ครวั เรือนที่มีสมาชิกแรงงานขนาดใหญ่ จะเปลี่ยนแปลงการลงทุนในไรนามากที่สุด ส่วนเรื่องผลผลิตของไรนา และเทคนิควิธีการทำนา ครวั เรือนที่มีสมาชิกแรงงานน้อยเปลี่ยนแปลงมากที่สุด เป็นลักษณะเกี่ยวกับปัจจัยเรื่องขนาดครวั เรือน

การถือครองที่ดิน เจ้าของที่ดินจะมีการเปลี่ยนแปลงการลงทุนในไรนามากที่สุด สำหรับเรื่องผลผลิตของไรนา และคานเทคนิควิธีการทำนา ปรากฏว่าหัวหน้าครวั เรือนที่เป็นเจ้าของที่ดินของตนเองส่วนหนึ่ง และเขาเพิ่มเติมอีกส่วนหนึ่ง มีการเปลี่ยนแปลงสูงกว่า ชาวนากลุ่มอื่น ๆ เพราะผู้ถือครองเขาที่ดินเพิ่มเติม ย่อมมีเจตนาจะทำการเพาะปลูกผลผลิตไว้มากขึ้น จึงมีการใช้เทคนิควิธีการทำนาเข้ามาช่วยเพิ่มพูนผลผลิตมากขึ้นด้วย

ขนาดที่ดินถือครองเพื่อการเกษตร ชาวนาผู้ถือครองที่ดินขนาดปานกลาง มีการเปลี่ยนแปลงการลงทุนในไรนามากกว่าผู้ถือครองที่ดินขนาดอื่น ๆ อาจเป็นเพราะที่ดินขนาดคังกล่าว สามารถลงทุนได้ผลผลิตเพิ่มขึ้นมากกับการลงทุน ส่วนเรื่องผลผลิตของไรนาและการใช้เทคนิควิธีการทำนา ปรากฏว่าผู้มที่ดินขนาดใหญ่เปลี่ยนแปลงมากที่สุด เพราะในที่ดินขนาดใหญ่ ได้ผลผลิตเหลือชายมากกว่าที่ดินขนาดอื่น ๆ และจำเป็นต้องใช้เทคนิคการทำนาเข้ามาช่วยเพื่อประหยัดแรงงานและเวลาในการทำนาขนาดใหญ่

ภาวะหนี้สิน มีปัจจัยเรื่องขนาดที่ดินและลักษณะการถือครองที่ดินเป็นปัจจัยประกอบสำคัญ คือ ในที่ดินขนาดปานกลางชาวนาที่มีหนี้สินจะเปลี่ยนแปลงสูงกว่าชาวนาที่ไม่มีหนี้สิน เหตุผลประการหนึ่งอาจเนื่องจากที่ดินขนาดคังกล่าว สามารถลงทุนได้ผลผลิตคุ้มค่า ชาวนาจึงกู้ยืมเงินส่วนหนึ่ง เพื่อนำมาใช้ในการลงทุนมากกว่าชาวนาที่ไม่มีการกู้ยืมเงิน และมีการเปลี่ยนแปลงเรื่องเทคนิควิธีการทำนาในลักษณะเดียวกันนี้ ส่วนเรื่องผลผลิตของไรนา ชาวนาที่ไม่มีภาวะหนี้สินเปลี่ยนแปลงสูงกว่าชาวนาที่มีหนี้สิน ในที่ดินขนาดเล็กและขนาดปานกลาง

ส่วนที่คินขนาดใหญ่มักมีการเปลี่ยนแปลงเท่า ๆ กันหมด

ลักษณะการทำนา คำนการลงทุนในไร่นาและคานเทคนิควิธีการทำนา พบว่า ชาวนาที่ทำนาได้ผลดีไม่มีปัญหาเปลี่ยนแปลงสูงกว่าชาวนาที่มีปัญหาในการทำนา ส่วนคานผลผลิตของไร่นา ชาวนาที่มีปัญหาในการทำนาเปลี่ยนแปลงใกล้เคียงกับชาวนาที่ไม่มีปัญหาในการทำนา ไม่แตกต่างกันอย่างสำคัญ แสดงว่าผู้ที่ทำนาโดยไม่มีปัญหาและผู้ที่ที่มีปัญหาในการทำนา ล้วนต้องการผลิตข้าวไวชวย จึงมีการเปลี่ยนแปลงไม่แตกต่างกัน

ประการที่สอง เปรียบเทียบลักษณะการเปลี่ยนแปลงของไหมทั้ง ๓ เรื่องในหมู่บ้านดังกล่าว จะเห็นได้ว่ามีการเปลี่ยนแปลงคานการลงทุนในไร่นาน้อยที่สุด เพียงร้อยละ ๒๕.๒ และเปลี่ยนแปลงคานผลผลิตของไร่นาร้อยละ ๔๘.๘ ส่วนการเปลี่ยนแปลงเทคนิควิธีการทำนามีมากที่สุดร้อยละ ๘๗.๕ เป็นลักษณะเดียวกันหมดทั้ง ๓ หมู่บ้าน ทั้งนี้เนื่องมาจากลักษณะประเภทของของไหมเอง กล่าวคือ

๑. คานการลงทุนในไร่นา* เป็นการเปลี่ยนแปลงคานชีพันชชาวคุณภาพดีมากขึ้นในทุกหมู่บ้าน และมีการเปลี่ยนแปลงเลี้ยงสัตว์ชนิดใหม่บางเล็กน้อยในหมู่บ้านที่ขี้นา ลักษณะการชีพันชชาวคุณภาพดี มีความจำกัดอยู่หลายประการ คือ ชาวนาบางชนทำนาคำจะมีโอกาสชีพันชชาวคุณภาพดีได้หลายพันช บานชยายและบานที่ขี้นาต้องชีพันชชาวขี้นา เพราะสภาพพื้นที่นาถูกนำท่วมคองาย การทำนาต้องทำนาหวาน

นอกจากนี้การแนะนำชีพันชชาวคุณภาพดีสู่ชาวาก็ทำไม่คองมาก เพราะเกษตรอำเภอหาชีพันชชาวให้ชาวนาได้จำกัด คองแบ่งปันส่วนกันไป ส่วนมากจะขายให้กำนันหรือผู้ใหญ่บ้านก่อน เมื่อนำไปปลูกได้ผลดีแล้ว ลูกบ้านจึงจะนำชีพันชชาวของคองไปแลกชีพันชใหม่เอามาปลูก คั้งนั้น ชาวนาจำนวนมากจึงยังชีพันชชาวเก่าคองอยู่ ประกอบกับลักษณะพื้นที่ใน ๓ หมู่บ้าน มีปัญหาขาดแคลนน้ำในการทำนา และบางหมู่บ้านกัประสบปัญหาหน้าท่วมที่นา การจะชีพันชชาว

* คูตารางที่ ๑๒ บทที่ ๔ หน้า ๖๓

โซปยูเคมีช่วยในการทำมากกว่าหมู่บ้านอื่น เพราะบ้านซุงทำนาคำเหมาะที่จะโซปยู ส่วนบ้านขยายและทับน้ำทำนาหวาน น้ำมักจะท่วมพัดปุ๋ยออกไปหมด โดยเฉพาะบ้านทับน้ำไม่มีใครโซปยูเคมีส่วนขยาย มีโซบ่างกอนฤดูนำหลาก ประกอบกับบ้านขยายมีกลุ่มสมาคม เช่น กลุ่มชาวนา สหกรณ์เครดิต ฯลฯ หลากกลุ่มเหมือนกับบ้านซุง ชาวนาจึงได้รับสินเชื่อกเกษตร หรือได้รับทราบข่าวเรื่องราวด้านเกษตรกรรมใหม่ ๆ มากกว่าชาวนาทับน้ำที่มีการคมนาคมไม่สะดวกเท่าบ้านซุงและบ้านขยาย การเปลี่ยนแปลงด้าน Farm techniques จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงเรื่องโซรดแทรกเตอร์และเครื่องสูบน้ำมากกว่า อย่างไรก็ตามทั้ง ๓ หมู่บ้านเห็นประโยชน์ชนด้านโซเทคนิควิธีการทำนาแบบใหม่ ที่ให้ความสะดวกประหยัดเวลา และแรงงานมาก จึงเปลี่ยนแปลงโซของใหม่คานนี้มากที่สุด (ตามแผนภูมิบทที่ ๔ หน้า ๕๕)

ประการที่สาม วิเคราะห์การรับของใหม่ในแต่ละหมู่บ้าน จากตารางสรุปทั้ง ๓ หมู่บ้าน (หน้า ๕๗, ๑๑๑, และ ๑๓๕) พบว่ามีความแตกต่างกันมากน้อยโดยส่วนรวมน้อยมาก แต่เมื่อพิจารณาแต่ละหมู่บ้าน มีระดับการเปลี่ยนแปลงแตกต่างกันในบางลักษณะ และคล้ายคลึงกันในบางลักษณะ เหตุผลขอแตกต่างดังกล่าวก็เนื่องมาจากสิ่งต่อไปนี้

๑. ลักษณะที่ตั้งของหมู่บ้าน บ้านขยายและบ้านซุงตั้งอยู่ใกล้เขตอำเภอละโวตะติดต่อกับเขตเมืองโคโดยสะดวกมากกว่าบ้านทับน้ำ บ้านขยายและบ้านซุงจึงมีโอกาสที่จะได้รับข่าวสารคำแนะนำจากแหล่งข่าวหลายฝ่าย เช่น เกษตรอำเภอละโว นายอำเภอละโว ตัวแทนบริษัทขายผลิตภัณฑ์ด้านเกษตรกรรมต่าง ๆ ที่เข้ามาสาธิตวิธีการในหมู่บ้าน ตลอดจนมีโอกาสจัดตั้งกลุ่มสมาคมต่าง ๆ เพื่อเป็นตัวแทนติดต่อกับระหว่างชาวนา และพ่อค้าหรือรัฐบาลได้มากกว่าหมู่บ้านทับน้ำ ชาวนาบ้านทับน้ำจะได้อาสาต่าง ๆ จากผู้นำท้องถิ่นเท่านั้น นอกจากนั้นจะได้อรับจากเพื่อนบ้านชาวนาตำบลใกล้เคียง หรือรับจากประสบการณ์ที่ออกไปนอกหมู่บ้าน

๒. ลักษณะการทำนาและปัญหาในแต่ละหมู่บ้าน บ้านทับน้ำและบ้านขยายทำนาหวานเหมือนกัน ส่วนบ้านซุงทำนาคำ และมีปัญหาในการขาดแคลนน้ำเช่นเดียวกัน ต้องขัดแย้งแย่งน้ำชลประทานกันทุกปี ขณะเดียวกับบ้านทับน้ำและบ้านขยายก็ประสบปัญหาน้ำท่วมพืชผลเสียหาย

อยู่เสมอ การลงทุนต่าง ๆ จึงเป็นไปได้ยาก หมู่บ้านขยายมีดินลักษณะพิเศษใช้ทำอิฐเพิ่ม รายได้เฉพาะหมู่บ้านเดียว และมีทางคมนาคมขายอิฐโคสสะดวก ส่วนประกอบทั้งหลาย เหล่านี้ทำให้หมู่บ้านทั้งสาม เปลี่ยนแปลงรับของใหม่แตกต่างกัน

๓. ปัจจัยที่มีลักษณะคล้ายคลึงและประกอบสำคัญที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรับของใหม่ในหมู่บ้านทั้งสาม มีหลายอย่าง พอจะแยกพิจารณาได้ดังนี้

ก. ระดับการศึกษา มีผลต่อการลงทุนในไรนาและผลผลิตของไรนาในหมู่บ้านทั้ง ๓ คือชาวนาที่ได้รับการศึกษาสูงมีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงมากกว่าชาวนาที่ได้รับศึกษาน้อยกว่า

ข. สมาชิกแรงงาน ชาวนาที่มีสมาชิกแรงงานน้อย รับการเปลี่ยนแปลงด้านเทคนิควิธีการทำนามากกว่าครัวเรือนชาวนาที่มีสมาชิกแรงงานขนาดอื่น ๆ

ค. ลักษณะการถือครองที่ดิน ชาวนาที่เป็นเจ้าของที่ดินเองบางส่วนและเช่าที่ดินเพิ่มเติมอีกบางส่วนจะเปลี่ยนแปลงด้านผลผลิตของไรนา และเทคนิควิธีการทำนามากที่สุด ส่วนผู้เช่าที่ดินคนอื่นอย่างเดียวนั้น ยานทับน้ำ และบ้านซุงเปลี่ยนแปลงด้านผลผลิตของไรนาน้อยกว่าชาวนากลุ่มอื่น ๆ

ง. ขนาดที่ดิน ชาวนาที่ถือครองที่ดินขนาดปานกลาง มีการเปลี่ยนแปลงด้านลงทุนในไรนาสูงกว่าชาวนาผู้ถือครองที่ดินขนาดอื่น ๆ ชาวนาผู้ถือครองที่ดินขนาดใหญ่เปลี่ยนแปลงด้านผลผลิตของไรนามากที่สุด ด้านการเปลี่ยนแปลงเทคนิควิธีการทำนา พบว่าชาวนาที่ถือครองที่ดินขนาดเล็กเปลี่ยนแปลงน้อยกว่าชาวนาทุกกลุ่มอื่น ๆ

จ. ลักษณะการทำนา ด้านการลงทุนในไรนาและด้านเทคนิควิธีการทำนา ชาวนาที่ทำนาได้ผลดีไม่มีปัญหาในการทำนาเปลี่ยนแปลงมากกว่าชาวนาที่มีปัญหาในการทำนา

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาหาความสัมพันธ์ของตัวปัจจัยต่าง ๆ กับการเปลี่ยนแปลงรับของ
ใหม่ผู้ศึกษาข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

๑. เพื่อนำของใหม่คานเกษตรกรรมต่าง ๆ เข้าไปในชนบทได้ถูกต้องเหมาะสม
ควรจะได้พิจารณา

ก. โครงสร้างสังคมทั่วไปของแต่ละชุมชน การนำของใหม่เข้าไปสู่กลุ่มชาวนา
ต่าง ๆ ผู้ที่จะทำการเปลี่ยนแปลงต้องเลือกของใหม่ให้เข้ากับลักษณะสภาพแวดล้อม โครง-
สร้างสังคมทั่วไปในแต่ละชุมชน เช่น

หมู่บ้านทับน้ำ เป็นชุมชนที่อยู่ทางไกลการคมนาคม มีโอกาสได้รับข่าวสารจากผู้
นำภายในท้องถิ่นคือกำนันมากที่สุด นอกจากนี้เป็นการรับทราบข่าวจากเพื่อนบ้านหรือประสพ-
การณ์จากนอกหมู่บ้าน แหล่งข่าวนอกเหนือจากนี้ไม่มีใครได้รับเลย ส่วนกลุ่มสมาคมต่าง ๆ
ในหมู่บ้านมีเพียงสมาคมชลประทานราษฎรเท่านั้น ลักษณะการทำนาในบ้นทับน้ำมีปัญหา
น้ำท่วมพืชผลเสียหายมาก ดังนั้นผู้ที่จะเป็นผู้นำของใหม่ต่าง ๆ เข้าไปสู่หมู่บ้านทับน้ำ ควร
จะเลือกของใหม่คานส่งเสริมให้ชาวนามีอาชีพอื่นเพิ่มรายได้มากขึ้น เพื่อชดเชยรายได้แทน
ผลผลิตจากข้าว อาจจะแนะนำส่งเสริมให้มีการเลี้ยงสัตว์ชนิดใหม่มากขึ้น โดยแนะนำผ่าน
กำนันซึ่งเป็นผู้นำภายในชุมชนที่สำคัญของชาวบ้าน จะได้ผลมากกว่าการแนะนำด้านไชปุ๋ย
หรือพันธุ์ข้าวต่าง ๆ ซึ่งไม่เหมาะสมกับพื้นที่นา

หมู่บ้านขยาย เป็นชุมชนที่อยู่ระหว่างเขตอำเภอลำปางและตัวจังหวัด จึงสามารถติดต่อกับ
อำเภอลำปางและจังหวัดได้สะดวกกว่าหมู่บ้านอื่น ชาวบ้านได้รับข่าวสารจากแหล่งข่าวหลายแห่ง
แต่ลักษณะพื้นที่ในตำบลนี้เหมาะต่อการทำนาหวาน มักจะถูกน้ำท่วมเช่นเดียวกับบ้านทับน้ำ แต่
พืชผลไม่เสียหายเท่าบ้านทับน้ำ ลักษณะพิเศษของบ้านขยายคือ มีอุตสาหกรรมทำอิฐในครัว-
เรือนเป็นรายได้สำคัญนอกเหนือจากคานเกษตรกรรม ผู้ที่จะนำของใหม่ต่าง ๆ ไปสู่ชาวนา
ควรจะเน้นการขยายอุตสาหกรรมครัวเรือนมากกว่าการเพาะปลูกพืชผลชนิดใหม่ หรือการ
ปลูกพืชหมุนเวียน เพราะในหมู่บ้านมีปัญหาขาดแคลนน้ำไม่สามารถปลูกพืชอื่น ๆ ได้ผล

หมู่บ้านซุง อยู่ไกลเขตอำเภอ ได้รับข่าวสารจากเกษตรกรจากเกษตรกรอำเภอ
มาก และมีเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองเข้ามาแนะนำจัดตั้งกลุ่มสมาคมต่าง ๆ เช่น กลุ่มชาวนา
สหกรณ์เครดิต ฯลฯ เช่นเดียวกับบ้านขยาย โอกาสรับของใหม่จึงมีมาก นอกจากนี้บ้านซุง
ทำนาค่าสามารถปรับปรุงเพิ่มผลผลิตได้มากกว่าหมู่บ้านอื่น ๆ แมวว่าจะขาดแคลนน้ำแต่
สามารถทำนาได้ผลผลิตสูงกว่าหมู่บ้านอื่น ดังนั้นการแนะนำของใหม่คานลงทุนปรับปรุงไรนา
จะได้ผลในหมู่บ้านดังกล่าวมาก ควรแนะนำของใหม่คานพันธุ์พืชคุณภาพดี จัดให้มีการสาธิต
ให้เห็นผล และสามารถจัดหาพันธุ์ข้าวให้ชาวนาได้เพียงพอ กับความต้องการของชาวนา

การแนะนำของใหม่ต่าง ๆ สู่ชาวนาให้สอดคล้องกับโครงสร้างของแต่ละชุมชน
ย่อมจะช่วยเผยแพร่ของใหม่สู่ชาวนาได้รวดเร็วถูกต้องเหมาะสมมากขึ้น

๒. ลักษณะและชนิดของของใหม่ที่จะนำไปเผยแพร่ต้องมีความสัมพันธ์หรือเข้า
กันได้กับสภาพและลักษณะการประกอบอาชีพของแต่ละชุมชน เช่น

หมู่บ้านทับน้ำ ลักษณะพื้นที่ในการทำนาเหมาะสมกับการทำนาหวาน ประสบปัญหา
น้ำท่วมมาก การแนะนำของใหม่คานเทคนิคการทำนาควรที่จะเพิ่งแจ้งแนะนำให้ใช้แทรกเตอร์
ช่วยไถนา ใช้เครื่องสูบน้ำ ส่วนการใช้ปุ๋ยไม่เหมาะสมเพราะมีปัญหา น้ำท่วมพัดปุ๋ยไปหมด

หมู่บ้านขยาย ลักษณะพื้นที่ทำนาหวานเช่นเดียวกับทับน้ำ แมจะถูกน้ำท่วมแต่ไม่
เสียหายเท่ากับทับน้ำ การใช้ปุ๋ยสามารถใช้ได้ในบางแห่ง มีกลุ่มสมาคมต่าง ๆ ที่ช่วยให้
ชาวนาได้รับสินเชื่อคานเกษตร สามารถซื้อเชื้อปุ๋ยหรือซื้อปุ๋ยได้ในราคาถูก เป็นลักษณะที่จะ
แนะนำให้ชาวนาใช้ปุ๋ยไคบาง ส่วนอุปกรณ์ในการทำนาต้องใช้รถแทรกเตอร์ เช่นเดียวกับทับน้ำ
เพราะมีพื้นที่ทำนาหวานเช่นเดียวกัน

บ้านซุง ลักษณะพื้นที่เป็นการทำนาค่า มีโอกาสใช้ปุ๋ยไคมาก ส่วนการใช้รถไถนา
จำเป็นต้องใช้รถแทรกเตอร์มือหรือควายเหล็ก เพราะพื้นที่ทำนาค่ามีต้นน้ำที่รักษาระดับน้ำ
ไม่สามารถใช้รถแทรกเตอร์ช่วยไถนาได้ ดังนั้นการแนะนำของใหม่สู่ชาวนาบ้านซุง ต้อง
เลือกนำสิ่งใหม่ที่สามารถใช้ไคได้เหมาะสมกับลักษณะพื้นที่ดังกล่าว ชาวนาจึงจะมีการเปลี่ยนแปลง
ปรับรับของใหม่มากขึ้น

๓. ลักษณะความสำคัญของตัวปัจจัย จากการศึกษาลักษณะความสัมพันธ์ของ
 ตัวปัจจัยซึ่งมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงรับของใหม่ทั้ง ๓ หมู่บ้านโดยเฉลี่ย พบว่ามีปัจจัยรวม
 สำคัญอยู่หลายประการ ซึ่งจะเป็นส่วนสนับสนุนส่งเสริมให้ชานามีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลง
 รับของใหม่ ดังตารางต่อไปนี้

Inputs		Outputs		Techniques	
	เฉลี่ย		เฉลี่ย		เฉลี่ย
ปัจจัยต่าง ๆ		ปัจจัยต่าง ๆ		ปัจจัยต่าง ๆ	
ระดับอายุ		ระดับอายุ		ระดับอายุ	
วัยหนุ่ม	๒๒.๓	วัยหนุ่ม	๕๑.๓	วัยหนุ่ม	๑๐๐.๐
วัยกลางคน	๒๔.๑	วัยกลางคน	๘๖.๓	วัยกลางคน	๕๖.๕
วัยสูงอายุ	๓๑.๓	วัยสูงอายุ	๕๐.๖	วัยสูงอายุ	๕๖.๕
ระดับการศึกษา		ระดับการศึกษา		ระดับการศึกษา	
อ่านไม่ออกเขียนไม่ได้	๑๑.๑	อ่านไม่ออกเขียนไม่ได้	๓๓.๕	อ่านไม่ออกเขียนไม่ได้	๑๐๐.๐
ไม่เกินประถม ๔	๒๖.๐	ไม่เกินประถม ๔	๘๕.๕	ไม่เกินประถม ๔	๕๖.๕
สูงกว่าประถม ๔	๕๐.๐	สูงกว่าประถม ๔	๑๐๐.๐	สูงกว่าประถม ๔	๑๐๐.๐
ขนาดครัวเรือน		ขนาดครัวเรือน		ขนาดครัวเรือน	
๑ - ๔ คน	๑๘.๐	๑ - ๔ คน	๕๒.๕	๑ - ๔ คน	๕๘.๐
๕ - ๗ คน	๒๘.๕	๕ - ๗ คน	๘๖.๓	๕ - ๗ คน	๕๓.๓
๘ คนขึ้นไป	๒๘.๖	๘ คนขึ้นไป	๘๘.๖	๘ คนขึ้นไป	๕๓.๑
สมาชิกแรงงาน		สมาชิกแรงงาน		สมาชิกแรงงาน	
๑ - ๒ คน	๑๕.๕	๑ - ๒ คน	๕๑.๕	๑ - ๒ คน	๑๐๐.๐
๓ - ๔ คน	๒๓.๓	๓ - ๔ คน	๘๓.๓	๓ - ๔ คน	๕๘.๖
๕ - ๗ คน	๓๓.๕	๕ - ๗ คน	๘๖.๒	๕ - ๗ คน	๘๘.๓

Inputs ปัจจัยต่าง ๆ	เฉลี่ย	Outputs ปัจจัยต่าง ๆ	เฉลี่ย	Techniques ปัจจัยต่าง ๆ	เฉลี่ย
การถือครองที่ดิน		การถือครองที่ดิน		การถือครองที่ดิน	
เป็นเจ้าของ	๒๗.๐	เป็นเจ้าของ	๘๖.๘	เป็นเจ้าของ	๙๔.๖
เป็นเจ้าของและ เช่าเพิ่ม	๒๕.๗	เป็นเจ้าของและ เช่าเพิ่ม	๙๓.๙	เป็นเจ้าของและ เช่าเพิ่ม	๑๐๐.๐
เช่าหมด	๒๓.๒	เช่าหมด	๘๘.๒	เช่าหมด	๙๖.๕
ขนาดที่ดิน		ขนาดที่ดิน		ขนาดที่ดิน	
๑ - ๑๕ ไร่	๑๐.๓	๑ - ๑๕ ไร่	๗๒.๕	๑ - ๑๕ ไร่	๙๒.๓
๑๖-๔๕ ไร่	๓๐.๖	๑๖ - ๔๕ ไร่	๙๓.๙	๑๖ - ๔๕ ไร่	๙๙.๐
๔๖ ไร่ขึ้นไป	๒๗.๓	๔๖ ไร่ขึ้นไป	๙๕.๕	๔๖ ไร่ขึ้นไป	๑๐๐.๐
ภาวะหนี้สิน		ภาวะหนี้สิน		ภาวะหนี้สิน	
ไม่มีหนี้สิน	๒๒.๒	ไม่มีหนี้สิน	๘๘.๙	ไม่มีหนี้สิน	๙๘.๑
มีหนี้สิน	๒๖.๗	มีหนี้สิน	๘๘.๓	มีหนี้สิน	๙๗.๒
การทำนา		การทำนา		การทำนา	
ไม่มีปัญหา	๓๔.๒	ไม่มีปัญหา	๘๘.๘	ไม่มีปัญหา	๑๐๐.๐
มีปัญหา	๒๒.๓	มีปัญหา	๙๒.๓	มีปัญหา	๙๖.๗

ตารางสรุปเห็นได้ว่าปัจจัยต่าง ๆ จะเป็นส่วนประกอบในการชี้แนวทางให้ผู้นำการเปลี่ยนแปลงสามารถแนะนำของใหม่ต่าง ๆ ไปสู่ชาวนาไครว์เร็วขึ้น กล่าวคือ

คานการลงทุนในไรนา ควรจะแนะนำของใหม่นี้ไปสู่ชาวนาวันสูงอายุ มีการศึกษาที่ครัวเรือนขนาดใหญ่มีสมาชิกแรงงานมาก ผู้เป็นเจ้าของที่ดินของตนเอง หรือชาวนาที่ถือครองที่ดินขนาดปานกลาง มีการกั้มเงินบางส่วนมาลงทุนในไรนา และสามารถทำนาได้ผลดีไม่มีปัญหาในการทำนา จะได้ผลมากกว่าชาวنالักษณะอื่น ๆ

คานผลผลิตของไรนา ชาวनावัยหนุ่ม หรือผู้มีการศึกษาคอนข้างสูง มีครัวเรือนขนาดเล็ก สมาชิกแรงงานน้อย เป็นเจ้าของที่ดินเองบางส่วนและเช่าที่ดินเพาะปลูกพืชผลเพิ่มขึ้นอีกบางส่วน มีขนาดที่ดินถือครองขนาดใหญ่ จะมีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงคานผลผลิตของไรนามากกว่าชาวนากลุ่มอื่น ๆ

คานเทคนิควิธีการทำนา จะมีการเปลี่ยนแปลงมากในกลุ่มชาวनावัยหนุ่ม หรือชาวนาที่มีสมาชิกแรงงานน้อย เป็นเจ้าของที่ดินเองบางส่วนและเช่าเพิ่มเติมอีกบางส่วน หรือชาวนาที่ถือครองที่ดินขนาดใหญ่ ไม่มีปัญหาในการทำนา จะเป็นชาวนาที่มีแนวโน้มใช้เทคนิควิธีการทำนาเข้ามาช่วยประหยัดเวลาและแรงงานมากกว่าชาวนาอื่น ๆ

ขอเสนอแนะที่ไคกล่าวมาทั้งหมดเป็นเพียงแนวทางกว้าง ๆ ที่น่าจะได้ประโยชน์ในการทำโรวางแผนเพื่อพัฒนาของใหม่ต่าง ๆ ไปสู่ชาวนาไคบาง ซึ่งถ้าหากจะทำการศึกษาวิจัยหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการรับของใหม่ดังกล่าวในโอกาสต่อไป ควรจะได้คำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้.-

ก. การเลือกชุมชนที่จะศึกษา ควรจะได้พึงเล็งถึงศึกษาชุมชนที่สามารถหาปัจจัยหลาย ๆ ประการมาประกอบให้มากขึ้น เพื่อพิสูจน์หาสาเหตุข้อเท็จจริงไคแน่ชัด เช่น ชุมชนที่มีสภาพแวดล้อมและลักษณะอาชีพเอื้ออำนวยต่อการรับของใหม่ทางเกษตรกรรมต่าง ๆ

ข. ระเบียบวิธีวิจัย ข้อมูลที่นำมาประกอบในการศึกษา ควรจะได้พิจารณาถึงสิ่งต่อไปนี้.-

(๑) ข้อมูลที่เกี่ยวกับสภาพทั่วไปของชุมชนที่จะศึกษา ควรจะได้ครอบคลุมถึงปัจจัย

สำคัญคานต่าง ๆ ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ทักษะ ทาที่และความคิดของชาวนา

(๒) แนวความคิดเกี่ยวกับของใหม่คานเกษตรกรรมทั้ง ๓ เรื่อง ควรจะไคขยาย
ประเภทต่าง ๆ ของเกษตรกรรมแต่ละเรื่องไควางขวางยิ่งขึ้น เช่น เรื่องเกี่ยวกับการลงทุน
ในไรนา ควรจะเพิ่มเติมประเภทมาแมลงและอื่น ๆ ส่วนคานผลผลิตของไรนา ควรจะคานึงถึง
ผลผลิตที่ไครับเพิ่มขึ้นหลังจากที่ไคลงทุนไปแล้ว เป็นต้น

(๓) การสร้างแบบสอบถาม ควรจะสร้างไคสามารถตรวจสอบหาความถูกต้อง
ของคาคอบไคอย่างชัดเจน

(๔) ควรไคบันทึกรายงานวิจัยมาประกอบในการวิเคราะห์ เพื่อให้ไครายละเอียด
แน่นอนและถูกต้องตรงกับความเป็นจริงควย.
